

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 5318/2021
24.03.2022. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Бранислава Босиљковића, председника већа, Бранке Дражић и Данијеле Николић, чланова већа, у парници тужиле АА из ..., чији је пуномоћник Душан Теодосијевић, адвокат из ..., против туженог ББ из ..., чији је пуномоћник Александра Вуксановић адвокат из ..., ради утврђења, одлучујући о ревизији тужиле изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 7386/20 од 27.05.2021. године, у седници већа одржаној 24.03.2022. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ као неоснована ревизија тужиле изјављена против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 7386/20 од 27.05.2021. године.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Београду П 7180/17 од 07.09.2020. године, ставом првим изреке, одбијен је тужбени захтев да се утврди да је ништав уговор о доживотном издржавању закључен дана 31.03.2005. године између туженог, као даваоца издржавања и сада пок. ВВ бившег из ..., као примаоца издржавања, оверен пред Другим општинским судом у Београду под ЗР 246/05 дана 12.04.2005. године. Ставом другим изреке, одбијен је тужбени захтев да се поништи уговор о доживотном издржавању закључен дана 31.03.2005. године између туженог, као даваоца издржавања и ВВ, као примаоца издржавања, оверен од стране Другог општинског суда у Београду ЗР 246/05 дана 12.04.2005. године, те да се обавезе тужени да то трпи и призна. Ставом трећим изреке, обавезана је тужилца да туженом накали трошкове парничног поступка у износу од 203.464,50 динара.

Пресудом Апелационог суда у Београду Гж 7386/20 од 27.05.2021. године, ставом првим изреке, одбијена је као неоснована жалба тужилце и потврђена пресуда Вишег суда у Београду П 7180/17 од 07.09.2020. године. Ставом другим изреке, одбијен је захтев тужилце за накнаду трошкова другостепеног поступка.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену тужилца је благовремено изјавила ревизију због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Испитујући побијану пресуду, на основу члана 408. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“ бр. 72/11...18/20 – у даљем тексту: ЗПП), Врховни касациони суд је оценио да ревизија тужиље није основана.

У спроведеном поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности. Неосновано се ревизијом тужиље указује да је у поступку пред нижестепеним судовима учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 1. у вези члана 8. ЗПП, с обзиром да су нижестепени судови на основу савесне и брижљиве оцене сваког доказа засебно и свих доказа заједно утврдили све битне чињенице које су биле неопходне за пресуђење у овој правној ствари. Другостепени суд је у образложењу побијане пресуде оценио све жалбене наводе тужиље који су били од значаја за правилну одлуку о изјављеној жалби.

Према утврђеном чињеничном стању, између туженог као даваоца издржавања и његовог сада покојног оца ВВ, као примаоца издржавања закључен је уговор о доживотном издржавању, оверен пред Другим општинским судом у Београду у предмету ЗР 246/05 дана 12.04.2005. године. У члану 1. уговора констатовано је да уговорне стране већ дуже времена живе у заједници и да су у блиском сродничком односу, да је прималац издржавања старија особа и да искључиво давалац издржавања већ дуже време, и то више од десет година, издржава примаоца издржавања пре свега кроз негу и помоћ, као и путем обезбеђивања задовољавања свих животних потреба, па су уговорне стране решиле да закључе овај уговор с обзиром да је већ успостављен фактички однос издржавања, а имајући у виду све већу и потребнију помоћ примаоца издржавања за даљим издржавањем, негом и помоћи. Давалац издржавања се обавезао да примаоца издржавања издржава до краја његовог живота на начин ближе описан у члану 2. уговора, а заузврат се прималац издржавања обавезао да после своје смрти на даваоца издржавања пренесе своју непокретну и покретну имовину ближе описану у члану 3. уговора. Уговор је својеручно потписао давалац издржавања (тужени) а прималац издржавања је ставио отисак кажипрста, уз који је потпис ГГ. У потврди о овери констатовано је да је суд странкама прочитао уговор у присуству два сведока, да је упозорио уговараче на последице закључења уговора, да су странке сагласно изјавиле да уговор представља њихову слободну вољу и да није склопљен под принудом или претњом, да је уговор својеручно потписао давалац издржавања а прималац издржавања ставио отисак кажипрста десне руке будући да је лице које је неписмено. Такође је констатовано да је прималац издржавања на сва питања суда одговарао течно, логично и повезано, и да је исти оријентисан у времену и простору. На записнику са рочишта за оверу уговора од 12.04.2005. године наведено је да су приступили давалац и прималац издржавања, сведок идентитета ДД и сведок акта ГГ, која је потврдила да је уговор прочитан примаоцу издржавања, с обзиром да се ради о слабовидом лицу. Идентитет свих присутних лица је утврђен на основу увида у њихове личне карте, наведене су радње које је суд предузео пре овере уговора у смислу упознавања уговарача са правном природом и последицама закључења уговора, као и навод примаоца издржавања да на лево око ништа не види а на десно око само 10% и да због тога није у могућности да прочита уговор, да је писмен и да може да се потпише. Оценом исказа странака и сведока утврђено је да је прималац издржавања више пута безуспешно покушавао да се потпише на парчету папира, након чега је по

савету судије уговор потписао стављањем отиска кажипрста десне руке. Тужени је од рођења, а потом и са својом породицом, живео у породичном домаћинству са родитељима о којима се старао и када су се разболели, а након смрти мајке наставио је да брине о оцу који је тешко покретан и слабовид, нарочито након прележаног херпеса на лицу у пределу око очију. Уговор је сачињен на инсистирање примаоца издржавања који је преминуо ...2012. године а тужила, његова унука по покојном сину ЂЂ, покренула је оставински поступак иза његове смрти у коме је донето оставинско решење којим је расправљена заоставштина оставиоца, без учешћа туженог. Тужени је покренуо парницу против тужиле ради утврђења својине, која је прекинута до окончања овог спора.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су закључили да није дошло до повреде форме приликом закључења оспореног уговора о доживотном издржавању, нити је уговор сачињен због недопуштених побуда - у циљу изигравања наследних права тужиле, па су одбили примарни тужбени захтев за утврђење ништавости уговора са позивом на одредбе тада важећих прописа, члана 195. Закона о наслеђивању, члана 168. Закона о ванпарничном поступку и чланова 6. и 8. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа. Такође, нижестепени судови су одбили евентуални тужбени захтев за поништај предметног уговора због постојања мана воље, налазећи да тужила нема активну легитимацију за постављање оваквог захтева сходно члану 112. став 1. Закона о облигационим односима.

По становишту Врховног касационог суда, побијаном другостепеном пресудом правилно је примењено материјално право.

Одредбом члана 195. Закона о наслеђивању („Службени гласник РС“, бр. 46/95) који је важио у време закључења уговора, прописано је да уговор о доживотном издржавању мора бити закључен у писменом облику и оверен од стране судије, који је дужан да пре овере прочита странкама уговор и примаоца издржавања нарочито упозори на то да имовина која је предмет уговора не улази у његову заоставштину и да се њоме не могу намирити нужни наследници и да је у супротном, уговор ништав.

Према чл. 184. Закона о ванпарничном поступку („Службени гласник СРС“ бр. 25/82 и 48/88 и „Службени гласник РС“ бр. 46/95...18/05), који се примењује у овом случају, прописано је да се потврђивање исправе врши према одредбама чл. 166 – 174. тог закона. Ако одредбама овог одељка није другачије одређено, те да се потврђивање врши на самој исправу, потписом судије и стављањем печата суда.

Одредбом члана 168. Закона о ванпарничном поступку прописано је да када је учесник неписмен или нем, или слеп, или не познаје језик који је у службеној употреби у суду, састављање исправе врши се у присуству два пунолетна сведока које судија лично познаје или чији је идентитет утврдио јавним исправама са фотографијом. Према члану 6. став 1. тада важећег Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа („Службени гласник РС“, бр. 39/93), када се оверава потпис слепих или потпис или отисак прста лица која не знају читати, мора се подносиоцу прочитати исправа на којој се оверава потпис или отисак прста. Када се оверава потпис или отисак прста глувих који не знају читати подносиоцу се мора помоћу тумача прочитати исправа на којој се

оверава потпис или отисак прста, и ако је поступљено на такав начин, то се мора назначити у потврди о овери (став 3.). Чланом 8. истог закона прописано је да ће пре оверавања потписа, отиска прста или рукописа, службено лице утврдити идентитет подносиоца, осим ако га лично познаје (став 1.); да се идентитат утврђује увидом у легитимацију издату од надлежног органа или сведочењем два пунолетна или веродостојна сведока које службено лице лично познаје, односно чији идентитет утврди увидом у њихове легитимације (став 2.); да ће се у потврди о овери навести на који начин је службено лице утврдило идентитет подносиоца исправе (став 3.).

Применом цитираних законских одредби на утврђено чињенично стање, које се ревизијом не може побијати, правилно је побијаном пресудом утврђено да нису испуњени услови из члана 103. став 1. Закона о облигационим односима за утврђење ништавости оспореног уговора о доживотном издржавању јер исти није противан принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима, нити је тужиља активно легитимисана да тражи поништај уговора због постојања мана воље као разлога за рушљивост, према члану 111. и 112. став 1. Закона о облигационим односима.

Као и код закључења било ког уговора, уговарачи морају имати одговарајућу пословну способност, што значи да својом властитом активношћу, односно изражавањем воље, стичу права и обавезе и да су у стању да брину о својим правима и интересима. Са формалноправне стране, сагласно члану 195. Закона о наслеђивању, уговор о доживотном издржавању мора бити закључен у писменој форми и оверен од стране судије, који има обавезу да уговор прочита пре него што га странке потпишу и упозори их на последице које уговор производи, као да својим потписом и печатом суда потврди да су наведене радње извршене. Овде се не ради о простој овери у суду у сврху доказивања да је уговор закључен (*ad probationem*), у смислу Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа, већ о овери не само потписа странака већ и самог уговора, тако да је та овера претпоставка настанка и ваљаности самог уговора (*ad sollemnitatem*). Такође, сведоци у чијем присуству се врши састављање исправе када је учесник слеп, сходно члану 168. Закона о ванпарничном поступку, нису тзв. сведоци идентитета (доказни сведоци) него сведоци акта (солемнитатни сведоци) који сведоче о састављању исправе и чије присуство је битно за настанак тог акта, а о састављању такве исправе се саставља записник у који се уноси начин на који је утврђен идентитет учесника и сведока, и та лица га потписују (члан 174. наведеног закона).

У конкретном случају, након утврђивања идентитета и обављеног разговора са уговарачима утврђена је њихова јасно изражена воља за закључење предметног уговора, па пошто је судија стекао уверење да је прималац издржавања пословно способан за закључење уговора али да због slabовидости не може својеручно да се потпише, приступљено је овери уговора о доживотном издржавању тако што је уговор прочитан и прималац издржавања упозорен да имовина која је предмет уговора не улази у његову заоставштину и да се њоме не могу намирити нужни наследници. Након тога је уговор потписан од стране даваоца издржавања, док је прималац издржавања ставио отисак десног кажипрста, а све у присуству два пунолетна сведока чији је идентитет утврђен увидом у личне карте и о чему је сачињен записник, па је судија својим потписом и печатом суда ставио потврду да су све ове радње извршене.

На основу изложеног, супротно наводима ревизије, правилан је закључак нижестепених судова да у изложеној ситуацији форма закључења уговора није повређена. Ревизијским наводима којима се изражава сумња у правилност и законитост спроведене процедуре закључења оспореног уговора о доживотном издржавању разлозима да је у потврди о овери погрешно наведено да је прималац издржавања ставио отисак кажипрста десне руке због тога што није писмен, не доводи у сумњу овакав закључак. Ово из разлога што су за законитост овере и ваљаност ове врсте уговора испуњени услови из наведених законских одредби који се односе на слепа лица, с обзиром да је закључење уговора извршено пред судом, у присуству два сведока чији је идентитет утврђен на основу јавних исправа са фотографијом, након што је уговарачима уговор прочитан, што је констатовано у записнику о овери и потврди овере на уговору. У тој ситуацији, очигледно грешком наведена чињеница да је прималац издржавања неписмено лице, не представља битан елемент овере и не утиче на пуноважност уговора.

Право законских наследника примаоца издржавања да захтевају поништај уговора о доживотном издржавању предвиђено је чланом 203. Закона о наслеђивању и то ако због болести и старости примаоца издржавања уговор није представљао никакву неизвесност за даваоца издржавања, што није чињеничноправни основ на коме се у овом случају заснивају захтеви из тужбе. Уговор о доживотном издржавању, сходно правним правилима грађанског права, био би ништав ако његова садржина у писмену не одговара стварној вољи странака, било да је једна од странака уговор закључила под принудом или у заблуди (рушљив уговор за који захтев тужила нема активну легитимацију) или да је уговор закључен са циљем да се изигра право наслеђа нужних наследника, а не да се на основу овог уговора обезбеди издржавање, што претставља основни елемент уговора о доживотном издржавању. Побуде због којих је уговор закључен у овом случају нису биле недопуштене с обзиром да је утврђено да је издржавање и брига туженог о примаоцу издржавања била присутна и пре закључења уговора о доживотном издржавању, да су односи између њих увек били складни и да је прималац издржавања имао потребу због старости и болести за даљим издржавањем, негом и помоћи од туженог као свог сина, па уговор није ништав ни применом члана 53. став 2. Закона о облигационим односима.

У току поступка је утврђено да је тужени побијаним уговором преузео обавезу да свом оцу, који је био стар и слабог здравља пружа сву потребну пажњу, негу старање и лекарску помоћ, те да га сахрани, а са друге стране, прималац издржавања се обавезао да му на име накнаде за дато, остави непокретну и покретну имовину. Несумњиво је утврђено да је оцу туженог због старости и слабог здравља била потребна нега, старање и помоћ, а по становишту судова уговорне обавезе у свему и извршене. На пуноважност уговора, супротно наводима ревизије, не утиче околност што прималац издржавања има материјалних средстава за своје издржавање, јер предмет ове врсте уговора може бити и само пружање одговарајуће неге од стране даваоца издржавања, без ангажовања материјалних средстава за покривање трошкова издржавања, с обзиром да се уговором ове врсте омогућава старим, самохраним и болесним лицима да се обезбеде, а за њих је од посебног значаја обезбеђивање одговарајућег старања и неге у болести.

Није од значаја за одлучивање околност да је оставински поступак иза смрти примаоца издржавања правноснажно окончан решењем којим је расправљена заоставштина на основу закона, с обзиром да одредба члана 131. Закона о наслеђивању упућује странку која сматра да су правноснажним решењем о наслеђивању повређена њена права, а постоје претпоставке за понављање поступка по правилима парничног поступка, да може своја права остваривати у парници, с тим што се право на истицање ништавости уговора не гаси, сагласно члану 110. ЗОО.

Како се наводима ревизије не доводи у сумњу правилност и законитост побијане пресуде јер се углавном понављају наводи жалбе које је другостепени суд ценио ваљаним и јасним разлозима, које прихвата и ревизијски суд, ревизија тужиље је оцењена неоснованом.

Из наведених разлога одлучено је као у изреци на основу члана 414. став 1. ЗПП.

Председник већа – судија
Бранислав Босиљковић, с.р.

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић